

històrics: el primer, referit a l'època dels fets narrats: «els temps medievals de la formació de la nació catalana»; el segon, en l'època en què el poema fou escrit, «l'últim quart del segle XIX, amb la represa de la consciència nacional». La perspicàcia de Torrents, i l'orientació que aporta a la lectura de *Canigó*, les posa de manifest el tercer «estrat identitari», el que correspon «a l'època del lector, l'actual, dominada per la recerca de l'encaix identitari dels catalans en l'àmbit hispànic i en l'europeu»; és a dir, la lectura del poema en l'actual context social i polític de Catalunya, com aportació perfectament vàlida, per *la claror* que se'n desprèn, al procés de definició de la identitat nacional catalana, reprès amb força, per motius històrics prou coneguts, al darrer terç del segle XX i vigent a començaments del XXI. L'actualitat i la perennitat del poema de Verdager: el poeta, amb la seva obra, aconsegueix «la missió dels clàssics, consistent a encarar-nos amb el nostre futur com a nació».

Ricard Torrents es pregunta si el verdagerisme, tant el científic com el popular, que ha resseguit en els seus estudis, té garantida la continuïtat al segle XXI; hi veu dificultats greus, derivades sobretot de l'amenaça d'«extermini de les llengües i cultures sense Estat», però es mostra esperançat. El signe més ferm d'aquesta esperança és ell mateix, la seva tasca de recerca i de difusió d'estudis verdagerians, i d'orientació sobre nous verdageristes. Si la llista dels set verdageristes del seu treball podia ser ampliada o, des d'un altre punt de vista, modificada, certament el vuitè –i vuitè només per exigències de l'ordre cronològic– és Ricard Torrents, que ha sabut il·luminar amb una nova *claror* els estudis sobre el primer i més gran dels clàssics catalans contemporanis.

Pere Farrés (Barcelona)

Carlos X. Ardavín / Eloy E. Merino / Xavier Pla (eds.):

Oceanografía de Xenius. Estudios críticos en torno a Eugenio d'Ors

Kassel: Edition Reichenberger, 2005 (Estudis catalans; 6).

278 pàgs., ISBN-10 3-937734-08-2.

L'obra d'Eugeni d'Ors ha seguit la fortuna dels intel·lectuals franquistes: glòria en vida i oblit pòstum, fins a la remissió reservada a alguns. I aleshores, les edicions escadusseres en dificulten la revisió; així ha passat amb d'Ors, especialment amb la seva obra en castellà, perquè en català tenim l'edició crítica del *Glosari* que s'ha anat publicant (amb desesperant

lentitud) en els darrers vint anys. En conseqüència, també la bibliografia és molt desigual en qualitat i en extensió, si es refereix a l'obra en català o en castellà. Pocs intents hi ha hagut d'estudiar conjuntament les dues. Aquest llibre n'és un: editat per Carlos X. Ardavín, estudiós de l'Ors "en castellà", i per Xavier Pla, editor de l'Ors "en català", junt amb Eloy E. Merino, reuneix treballs que tracten facetes diverses de la seva obra, indistintament catalana i castellana, excloent-ne (tot i no que no es fa explícit) la seva actuació política i com a creador d'institucions (xarxa de biblioteques, escoles tècniques...). Els editors els anomenen "ensayos" (VII i 43; també Torregrosa (89)) però no ho són pròpiament en l'accepció que té aquesta paraula en la tradició acadèmica hispànica i menys encara en la tradició orsiana. L'únic "ensayo" és el de Martínez Rico, diferenciat dels altres com a "Epílogo", i que potser no escau gaire en aquest volum ("apenas lo he leído" (233), "mis conocimientos [sobre el barroco] son limitados" (249)); la resta són articles de recerca. Ardavín i Pla l'inicien amb sengles estudis sobre la recepció de l'autor: el de Pla és més general, i el d'Ardavín, més pormenoritzat, amb un esbós biogràfic i un repàs minuciós a l'edició en castellà des de 1981. Eloy E. Merino fa un repàs del conjunt dels articles i seguidament es presenten aquests agrupats en cinc seccions.

Sobre "Ors ciudadano", J. Albertí narra la "defenestració" de 1920 (on completa informació donada en articles seus anteriors), i J. Juan Penalva, en un documentat treball, situa Ors en el marc intel·lectual franquista dels anys 40. Sobre el "pensador", M. Torregrosa estudia la seva anàlisi del pragmatisme de James i Peirce, tot rescatant uns escrits inèdits (les memòries justificatives de les beques de la Diputació de 1908); S. Schiavo analitza la figura de l'"Àngel", amb un estudi massa ple de referències indirectes i una mica precipitat, i A. Mora, dins de l'àmbit dels *gender studies*, fa una anàlisi prolixa de l'amistat homosexual en algunes obres orsianes. Sobre el "narrador", O. Barrero situa les "novel·les" en l'àmbit de la crisi de la ficció de començaments de segle, on destaca *Sijé*, que també estudia A. Mora, i J. R. Resina discuteix el gènere a què es pot adscriure el text de *La ben plantada* (seguint una idea ja presentada al vol. 15 de la *ZfK*). Sobre la "crítica cultural", Jordi Amat també incideix sobre l'adscripció genèrica de *Cezanne*, i Laura Mercader, en un dels millors articles, emmarca els estudis sobre arquitectura en un concepte general orsià de cultura. Sobre "Ors pos/moderno", R. A. Davidson inscriu el *Glosari* en el concepte "cosmopolita" tal com ha estat enunciat en els *cultural studies*; G. Navajas situa els intents d'Ors per establir jerarquies culturals en la discussió sobre l'"alta cultura" de principis del XX, i L. Nolan proposa, de manera poc

convinent, establir el terme “mediterraneïtat” en l’obra orsiana. Finalment, E. Martínez Rico presenta en l’esmentat assaig una lectura sobre Ors com a “gran ausència” de la literatura espanyola. El volum es tanca amb uns índexs molt complets.

Cal lamentar, però, que aquest intent d’estudiar D’Ors genèricament, sense distingir l’obra catalana de la castellana, resulti, un cop més, fallit, com és tradicional, d’altra banda, en treballs d’aquesta mena, en què l’estudiós del castellà desconeix el català i viceversa. En el catàleg d’una exposició recent sobre l’obra orsiana (*La Ben Plantada. El Noucentisme 1906–2006*, [Barcelona]: Museu Diocesà de Barcelona (2006)), Carlos d’Ors explica “com va ser el classicisme noucentista” ignorant totalment l’edició crítica del *Glosari*, mentre que la bibliografia catalana més recent que sembla conèixer és de 1965. També en aquest volum, la major part d’estudis sobre l’obra en castellà d’Ors, quan no obliden la seva obra en català, n’ignoren les edicions més solvents i la bibliografia. M. Torregrosa adverteix que la traducció castellana de les gloses editada el 1920 és incompleta (93), però és la que usa per citar-nos textos de 1907 (89); S. Schiavo usa l’edició expurgada que Ors va fer de la seva obra en català el 1950, i no sembla conèixer els estudis de C. Garriga o de M. Rius; G. Navajas es basa, per a les gloses, en una antologia de 1967; dels quatre autors que comenten *Religio est libertas*, només Resina esmenta un estudi anterior de N. Bilbeny (153); segons Martínez Rico, “sus libros más accesibles” (237) només són els escrits en castellà... Ardavín firma com a curador però no sembla haver-se llegit ni tan sols els altres articles per escriure el seu: considera, tot i el que escriuen Resina i Amat, que la discussió sobre el gènere de les obres és “bizantina u ociosa” (8); contra X. Pla, que recorda Fuster com a un dels primers reivindicadors de l’obra orsiana (23), Ardavín només té presents Umbral i Perucho (11). Desanima veure que els únics que fan servir una bibliografia actualitzada firmen com a Joan Ramon, Xavier o Jordi; potser reconforta que també s’hi trobin una Lisa i un Robert. En tot cas, pocs recorden que qui firmava “Eugenio” havia firmat també “Eugeni”.

Lluís Quintana Trias (Barcelona)